

מסורת הש"ס

<sup>(א)</sup> [כתיבות טז: ט]. פאה פ"א מ"ד פסחים ט: נדה ג, ג. מעשרות פ"א מ"א נדה ג, (ד) [ג'ל שביעי במש' שביעית], (ט) [נזקלה כהן], (ו) [נדרים ית], (ז) [נזקלה יט], (ח) [פסח מ"א], (ט) [רש' פירקין], (י) [נדרים כד כג-ל], (יא) [נדרשים פרשתא א' פ"א ה"ז], (יב) [מ"ב בחוקתי פ"ב ה"ט],

הגהות הב"ח

<sup>(א)</sup> גמ' מעשר דקמני עור כלל אחר:

גליון הש"ס

גמ' למעוטי תנאה. עיין ר"ה דף טו ע"ב מוס' ד"ה נהנה העם:

לעיו רש"י

<sup>ו</sup>ירושד"א. איסטוס, פסקול (צבא), שמשוורש מפיקים (צבא). <sup>ז</sup>ורבצ"א. פראה (עלה שמשוורש מפיקים צבצ אדום).

מוסף רש"י

אינו חייב אלא חטאת אחת. כיון דלפ' אחד לזבן (כתיבות טז), כלל אמרו בפאה. כמדי (ויקרא יט) ובקולרס' חל קזיר וגו', וזמנא דקזיר דמכניסו לקיום ואיכא כל הני (נדח ג), וגשמר. שאני מוסקר ומתקפדין עליו לשמוכי (פסחים טז), ומכניסו לקיום. שאני יכול ללאזרי (נדח טט) שמתקיים ימים כמים (פסחים טט), ספדרי רבס ומתקפדין קוצה. דלפין אוכל אלא מין גנט (נדח טט) וקזין לאכילה, אלא סטיס וקולא שאניס ספמיס מוז לאכילה (פסחים טט, ובעי"ז בנדה טט), סטיס. מוריקא' קרי"ג. וקוצה. ווישכ"א (פסחים טט) אז: גוטיכ"א (נדח טט), פרט לחאבים. תאנה אינה מתנבלת כחלת (טט וטט) אלא זו גמורה יום ואמתת יואלא צנדה כל יומת הקץ (פסחים טט), ואילו לקיטתו כחאת. דממעט תאנה, ומכניסו לקיום. דממעט ירק, לא תנן. תאנה תאנה וירק חייקן במעשר מדרבנן, דמלאורייתא לא מייחסי אלא דגן מירוש ויאהר (נדח טט),

רבינו הגנאל

אסיקנא תנא כלל גדול הבא, משום חומרא דשבת גדולה מכלל שביעית (גי"א: דשביעית), דאילו איסורא דשבת חלה בין בחלוש ובין במחובר, ואיסורא דשביעית אינה אלא מן (גי"א: על) המחובר לקרקע. והוב' איסורא דשביעית גדולה מאיסורא דמעשר, שהשביעית חלה באוכלי אדם ובאובלי בהמה, והמעשר אינו חל אלא על אוכלי אדם בלבד, לפיכך קניי כלל גדול שביעית. ולבר קפרא גדול דעונש של מעשרות גדול מעונשה של פסח, לפיכך תני כלל גדול במעשר. ותנא דידן שבת ושביעית דחומרא דאורייתא, תני כלל גדול, אבל מעשר בגון ירק וכיצא בו דחומרא דרבנן הוא, לא קתני ביה כלל גדול.

**אז מלאכה**. דנקט לאו למעוטי תולדות ד"ה' לתולדות ונכלד שיהו

תולדות דשני אצות אלא למעוטי היכא דהוו צ' תולדות דלפ' אחד או אז ותולדה שלו דלוינו חייב אלא אחת כדקמני סיפא העושה מלאכות

הרבה מעין מלאכה אחת שפי תולדות של אז אחד אינו חייב אלא

אב מלאכה ומלאכה<sup>(א)</sup> \*העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא חטאת אחת: **גמ'** מ"ט תנא כלל גדול אילימא משום דקבעי למיתני עוד כלל אחר תנא כלל גדול וגבי שביעית גמי משום דקבעי למיתני עוד כלל אחר תנא גבי מעשר דקתני <sup>(ב)</sup> כלל אחר ולא תני כלל גדול א"ר יוסי בר אבין שבת ושביעית דאית בהו אבות ותולדות תנא גדול מעשר דלית בה אבות ותולדות לא תנא כלל גדול ולבר קפרא דתני כלל גדול במעשר מאי אבות ומאי תולדות איכא אלא לאו היינו טעמא גדול עונשו של שבת יותר משל שביעית דאילו שבת איתא בין בתלוש בין במחובר ואילו שביעית בתלוש ליתא במחובר איתא וגדול עונשה של שביעית יותר מן המעשר דאילו שביעית איתא בין במאכל אדם בין במאכל בהמה ואילו מעשר במאכל אדם איתא במאכל בהמה ליתא ולבר קפרא דתני כלל גדול במעשר גדול עונשו של מעשר יותר משל פסח דאילו מעשר איתא בתאנה וירק ואילו פסח ליתא בתאנה וירק.<sup>(ג)</sup> דתנן כלל אמרו בפסחא כל שהוא אוכל וגשמר וגידולו מן הארץ ולקיטתו כאחת ומכניסו לקיום חייב בפסחא אוכל למעוטי ספיחי וקוצה וגשמר למעוטי הפקר וגידולו מן הארץ למעוטי כמיהין ופטריות ולקיטתו כאחת \*למעוטי תאנה ומכניסו לקיום למעוטי ירק ואילו גבי מעשר תנן<sup>(ד)</sup> כלל אמרו במעשר כל שהוא אוכל וגשמר וגידולו מן הארץ חייב במעשר ואילו לקיטתו כאחת ומכניסו לקיום לא תנן: רב ושמואל דאמרי תרווייהו מתניתין בתינוק שנשבה לבין הנכרים וגר שנתגייר לבין הנכרים אבל הכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת תנן השוכח עיקר שבת לאו מכלל דהויא ליה ידיעה מעיקרא לא מאי כל השוכח עיקר שבת דהיתה שכוח ממנו עיקרה של שבת אבל הכיר ולבסוף שכח מאי חייב על כל שבת ושבת ארתני היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת ליתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא מאי היודע עיקר שבת מי שהיה יודע עיקרה של שבת ושכחה אבל

אכל כלל גדול דשבת גדול משביעית מדלאורייתא וכן של שביעית מלא אדם **פאה** **אייתא** בתאנה וירק. לאו דוקא תאנה דהא רוב אילנות אין לקיטתן כאחד ואינן רק ח' אילנות דחשיב צפ"ק דפאה (מ"ה) דחייב צפאה אלא נקט תאנה כמה פעמים כדלמרינן בחוקת הצמים (צ"ב דף כח:) אכל ג' פירי צחד יומא כגון תאנה כו' ואומר ר"ת דמדלאורייתא לא מייחייב צפאה<sup>(ה)</sup> אלא צדגן

ותירוש ויאהר<sup>(ו)</sup> דסתם קזיר דכתיב גבי פאה<sup>(א)</sup> הוא דגן וכתיב<sup>(ז)</sup> כי תחבטו ויתן כי תצלוז כרמנ<sup>(ח)</sup> והא דרייש בת"כ<sup>(י)</sup> יכול שאני מרבה קישואין ולדועין שיהיו חייבים צפאה ת"ל ובקולרס' חל קזיר ארצם מה קזיר שהא אוכל וגשמר כו' אסמכתא היא דהתס' גמי דריש מעשר ירק

מקרא אע"ג דהוי מדרבנן ומה שלא תקנו פאה צירק ובתאנה ודדמי לה כמו שתקנו מעשר מהן אומר ר"ת משום <sup>(א)</sup> דלפין לקיטתן כאחד דבר מועט הוא פאה ידידיה ויש הפסד לעניים בה יותר מן הריחו שמתצטלין<sup>(ב)</sup> לפי שאין יודעים זמן לקיטתן ודבר שאין מכניסו לקיום גמי לא חשיב<sup>(ג)</sup> ויפסידו יותר ממנה שירויחו במקום אחר: **ספיחי'** **סטים** וקוצה. הא דלא קאמר סתם למעוטי מידי דלאו אוכל אלא נקט

הני אומר ר"י משום דקלף הם ראויים לאכילה וקמ"ל דאפילו הכי אין פאה נוהגת בהן וכן מלא רשצ"ס בתשובת רש"י והא דנקט ספיחים<sup>(ד)</sup> משום דשמה סטים וקולא ענמם אינם ראויס כלל לאכילה אדם ולא הוה חידוש או שמה הן אוכל גמור ולא מנמעטין:

**ג'ר** שנתגייר בין הנכרים.<sup>(ה)</sup> צפני ג'<sup>(א)</sup> ולא הודיעוהו מלאת שבת<sup>(ב)</sup> דאי נתגייר צינו לצין ענמו לא היו גר כדלמרינן דהחולץ (צבמות דף מו ז):

## כלל גדול פרק שביעי שבת

## סח.

**וגבי** שביעית גמי ב'. הכי תנן שביעית (פ"ו מ"ח) כלל גדול אמרו כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הזובעין ואינו מתקיים בצרך פירוש שכלה לחיה יש לו שביעית ולדמיו שביעית יש לו ציעור ולדמיו ציעור ועוד כלל אחר אמרו דקמני כל שאינו<sup>(א)</sup> מאכל

אדם ומאכל בהמה וכו' ומתקיים בצרך יש לו שביעית ולדמיו שביעית ואין לו ולדמיו ציעור<sup>(ב)</sup> דכלל הראשון ציעור<sup>(ג)</sup> ואע"ג דקמני התס' צצצא אחריתא כלל גדול אמרו שביעית ולא קמני בתריה כלל אחר<sup>(ד)</sup> כיון דקמני כלל קטן קמיה שיך למתני בתריה כלל גדול: **והא גבי מעשר דקתני עוד בל"א אחר אמרו ב'.** מימה למה ישנה כראשון כלל גדול כיון דאינו גדול מן השני וז"ע:

**דאיית** ביה אבות ותולדות. ואפילו לרצא ללמור צמועד קטן (דף צ: ב) גבי שביעית אצות אסר רחמנא תולדות לא אסר רחמנא מ"מ מדרבנן מיהא אית ציה אצות ותולדות ואי"מ כמעשר איכא גמי אצות ותולדות דמדלאורייתא דגן ומירוש ויאהר ומדרבנן כל מילי וי"ל דלא שיך להזכיר אצות ותולדות במילי דלית ציה אסור מלאכות וא"ת וככלל אחר דשבת ושביעית ליתני גמי כלל גדול מהאי טעמא ויש לומר דלא צריך למיתני דלכלל גדול קמא קאי וס"ק עוד כלל גדול אחר אמרו: **גדול** עונשו של שבת משל שביעית. לפירוש הקונטרס דמפרש בתלוש שנתלש קודם שבת וקודם שביעית משמע שרואה לפרש שביעית כמחובר איחא היינו כמחובר ערב שביעית ונתלש שביעית ומיירי בליסור פירות שביעית לאכילה וקשה לר"י דלפי' לא הוה ליה למימר אלא גדול עונשו של שבת ושביעית משל מעשר דליתנהו כמאכל בהמה מה שאין כן במעשר ולמה ליה למימר כלל גדול עונשה של שבת משל שביעית אלא נראה לר"י דבמידי דלכילה<sup>(א)</sup> דלא שייכא לענין שבת לא שיך למימר גדול שבת לא משביעית ולא ממעשר ולהכי לא קאמר גדול שבת ושביעית ממעשר אלא קאמר גדול שבת משביעית דאסור מלאכות ליתנהו בין בתלוש<sup>(ב)</sup> בין כמחובר<sup>(ג)</sup> ואילו אסור מלאכות שביעית כמחובר איתא בתלוש ליתא. ועיקר דילה בתורת כתנים הורע והומיר בכלל הוין, ולמה יצאו להקיש אליהן, מה דער דומר מיוחדין שהן עבודה בארץ ובאבלין אף איין לי אלא דבר שהיא עבודה בארץ ובאבלין. ועיקר דילה בפרק משקין בית השלחין (מ"ק דף ג:) וגדול עונשה של שביעית יותר משל מעשר דאילו שביעית מלאכל אדם במאכל אדם בין במאכל בהמה. ועיקרה בתורה דכתיב (ויקרא כח) ולהבתמן ולחיה אשר בארצן. ורמבמה (שביעית פ"א) כלל גדול אמרו בשביעית כל שהוא מאוכל אדם ומאוכל בהמה וממין הזובעים ואינו מתקיים בארץ יש לו שביעית ולדמיו שביעית. ואילו מעשר במאכל אדם איתיה במאכל בהמה ליתא. עיקר דבר זה הוא כתוב בתורה (ובד"ס יד) עשר תעשר את כל תבואת ורעך, וטמיר ליה ואכלת, דבר שהוא אוכל. ובכשנה (משעורות פ"א) כל שהוא אוכל.

עין מושפמ נר מצוה

ג א מיי' שס הלכה ז ופ"י מהלכות שנת הלכה ט:

מוסף תוספות

<sup>א</sup> עי' מוס' הלא"ש שבת: כל שהוא, ועי' מהרש"א ורש"ש. ב. כיון שהוא מתקיים בארץ ואינו כלה לחיה שבשדה אינו צריך לבערו מן הבית. מוס' הלא"ש. נוא"ת גבי שביעית מאי גודליה דראשון טפי מאחר, קמא ארבע מילי כילל ובתרא ארבע מילי כילל. רמב"ן. דבמקום אינו מתקיים תני התם מתקיים ובמקום יש לו ביטור תני התם איין לו ביטור, י"ל נתי דלא נפשיש מילי דקמא מבתריה. כיון דחומרא. מי' הרי"ן. ג. משריה קתני התם כלל גדול. מי' הרי"ן. ד. י"ל. מוס' הלא"ש. ה. כיון. מוס' הלא"ש. ו. כגון טחון ולש. מוס' הלא"ש. ז. בגון קוצה. מוס' הלא"ש. ח. דתאנה לקיטתה מפורדת יותר משאר אילנות. מוס' הלא"ש. ט. גמי. מוס' הלא"ש. י. דכתיב בהדיא במקום מוס' פסחים ט: יא. פסח שרץ בקצרך (ויקרא כג, כב). רמב"ל. יב. ורמב"ן הוא דתקון בשאר אילנות. מוס' הלא"ש. יג. דיוקן. מוס' הלא"ש. יד. במקום אחר. מוס' הלא"ש. טו. שביעית יגמור, ובאותה שאמרו (לעיל כב). מפני מה אמרה תורה להניח פסח בסוף שדוה מפני ביטול עניים, והבא לא מצו למירד. רמב"ל. טז. שאינם יכולים קיטע"א. יז. והיריעתו מקצת אצות אחרות. רמב"ן. יט. שאין זה מעכב. רמב"ל.

רב נסים גאון

**פרק שביעי כלל גדול**
**אמרו**

גדול עונשה של שבת יותר משל שביעית. דאילו שבת איתא בין בתלוש ובין במחובר. ודבר זה מפורסם ובורר כי אפילו המוציא מבושלת לירושת בשבת חייב חטאת, והרבה מן הפלסאכות שאינן במחובר והן ידועות ואין אנו צריכין למנותן. ואילו שביעית כמחובר איתא בתלוש ליתא. ועיקר דילה בתורת כתנים הורע והומיר בכלל הוין, ולמה יצאו להקיש אליהן, מה דער דומר מיוחדין שהן עבודה בארץ ובאבלין אף איין לי אלא דבר שהיא עבודה בארץ ובאבלין. ועיקר דילה בפרק משקין בית השלחין (מ"ק דף ג:) וגדול עונשה של שביעית יותר משל מעשר דאילו שביעית מלאכל אדם במאכל אדם בין במאכל בהמה. ועיקרה בתורה דכתיב (ויקרא כח) ולהבתמן ולחיה אשר בארצן. ורמבמה (שביעית פ"א) כלל גדול אמרו בשביעית כל שהוא מאוכל אדם ומאוכל בהמה וממין הזובעים ואינו מתקיים בארץ יש לו שביעית ולדמיו שביעית. ואילו מעשר במאכל אדם איתיה במאכל בהמה ליתא. עיקר דבר זה הוא כתוב בתורה (ובד"ס יד) עשר תעשר את כל תבואת ורעך, וטמיר ליה ואכלת, דבר שהוא אוכל. ובכשנה (משעורות פ"א) כל שהוא אוכל.